

OPISKELIJOIDEN PÄIHDEOHJELMA

Toimenpideohjelma päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja
ongelmatilanteisiin puuttumisen tueksi

Hyväksytty vararehtorin päätöksellä 18.6.2025

Sisällys

Johdanto	4
1 Ennaltaehkäisevä toiminta.....	6
1.1 Yliopiston rooli.....	6
1.1.1 Toiminnan organisointi ja opiskeluhyvinvointiryhmä	6
1.1.2 Opiskelijoiden ohjaus.....	6
1.1.3 Opiskelijatutortoiminta.....	6
1.2 YTHS:n rooli	7
1.3 Opiskelijajärjestöjen rooli	7
2 Päihdeongelman tunnistaminen	8
2.1 Yliopiston rooli.....	8
2.2 YTHS:n rooli	8
2.3 Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli	8
3 Päihdeongelmaan puuttuminen	10
3.1 Puheeksiotto	10
3.1.1 Opiskelijan oma huoli	10
3.1.2 Opetus- ja ohjaushenkilökunta	10
3.1.3 Päihdeyhdyshenkilö.....	10
3.1.4 YTHS:n rooli	11
3.1.5 Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli	12
3.2 Opetustilanteesta poistaminen	12
3.3 Huumausainetestaus.....	12
4 Hoitoonohjaus	15
4.1 Hoitoonohjausneuvottelu.....	15
4.2 Hoitositoumus.....	15
4.3 Hoitovaihtoehdot.....	15
4.4 Opiskelu hoidon aikana ja opiskeluihin palaaminen.....	16
4.5 Seuranta	16
5 Päihdeongelma ja seuraamukset	17
5.1 Opiskelutilanteesta poistaminen.....	17

5.2	Opetukseen osallistumisen epääminen.....	17
5.3	Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen	18
5.4	Opiskeluvoikeuden peruuttaminen (SORA-alat)	18
5.5	Päihteiden käyttö kansainvälisen opintojakson aikana	20
6	Arkaluonteisen tiedon käsittely ja luottamuksellisuus	21
	Lähteet.....	22
	Liitteet.....	23
	Liite 1: Opetustilanteesta poistaminen päihdekäytön takia	23
	Liite 2: Opetukseen osallistumisen epääminen	24
	Liite 3: Tiedonsiirtolomake yliopistolta terveydenhuollolle.	25
	Liite 4: Arkaluonteisen tiedon käsittely.....	27
	Liite 5: Vastuutaulukko ja tehtävät	29

Johdanto

Päihteenkäytöllä voi olla merkittävä vaikutus opinnoissa suoriutumiseen ja jaksamiseen. Opiskelijan päihdeongelma voi näkyä yliopistossa esimerkiksi toistuvina poissaoloina, myöhästelyinä, tehottomuutena tai opintojen viivästymisenä. Päihdeongelmaan liittyy usein myös muita psykososiaalisia ongelmia, jotka voivat haitata opintoja ja myöhemmin töissä suoriutumista.

Päihdeohjelmaa sovelletaan kaikkiin Jyväskylän yliopistossa perus- ja/tai jatkotutkintoa suorittaviin opiskelijoihin sekä vaihto-opiskelijoihin. Työsuhteessa olevat jatko-opiskelijat kuuluvat henkilökuntaan ja heihin sovelletaan varhaisen puuttumisen mallia. Lisäksi ohjelma koskee opetusta tarjoavien erillislaitosten opiskelijoita.

Päihteillä tarkoitetaan tässä ohjelmassa alkoholia, huumeita ja lääkkeitä, joita on käytetty huumaavassa ja/tai päihdyttävässä tarkoituksessa.

Päihdeohjelman tavoitteena on

- edistää opiskelu- ja työkykyä,
- edistää opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia,
- ehkäistä ennalta päihdehaittoja,
- helpottaa puuttumista opiskelijan päihdeongelmaan ja
- parantaa hoitoonohjausta.

Edellisiin liittyen päihdeohjelman pitkän aikavälin tavoitteena on vaikuttaa päihdekäyttäytymiseen yliopistokontekstissa. Ohjelma on laadittu yhteistyössä yliopiston asiantuntijoiden, Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunnan (JYY) ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS) kesken. Päihdeohjelma on päivitetty vuonna 2025 ja se kumoaa 18.6.2015 hyväksytyn ohjelman. Sen lähtökohtana on käytetty Suomen yliopistot UNIFI ry:n vuonna 2014 laatimaa mallia ja vuonna 2019 uudistettuja suosituksia. Yliopistolain 43 d §:n 3 momentin mukaan yliopistolla on oltava opiskelijahuollon toimijoiden kanssa yhteistyössä laaditut kirjalliset toimintaohjeet opiskelijoiden päihteen käytön ehkäisemiseksi ja päihdeongelmiin puuttumiseksi, jotta yliopisto voi vaatia opiskelijalta todistuksen huumausainetestistä yliopistolaissa säädetyissä tilanteissa. Tämä ohjelma sisältää yliopistolaissa edellytetyt toimintaohjeet. Opiskelijan huumeiden ja muiden päihteen käyttö voi tietyillä koulutusaloilla johtaa opiskeluoikeuden peruuttamiseen, mikäli päihdeongelmiin puuttuminen ei johda hoitovasteeseen ja päihteen ongelmakäytön poistumiseen. Jyväskylän yliopistossa nämä koulutusalat ovat opettajankoulutus, ohjausala, psykologia, psykoterapeuttikoulutus ja sosiaalityö.

Ohjelmaa toteutetaan vaiheittain, ja sen tavoitteena on sanktioiden sijaan korostaa ennaltaehkäisyä, tunnistamista, ohjausta ja varhaista puuttumista. Kaikissa yhteyksissä on pidettävä huolta siitä, ettei asianosaisten oikeusturvaa loukata. Arkaluonteisen tiedon käsittelystä ja luottamuksellisuudesta katso luku 6.

Jyväskylän yliopistossa on opiskeluhyvinvointiryhmä, jonka tehtävänä on erityisesti ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnittelu ja koordinointi yliopistossa.

Opiskeluhyvinvointityöryhmä koordinoi päihdeohjelman toteutumista ja sopii yhteisistä toimintatavoista päihdeasioissa. Jyväskylän yliopistoon on nimetty opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilö.

Jyväskylän yliopiston päihdeohjelmassa on kuvattuna kaikki päihteiden käyttöön liittyvät toimenpiteet: ennaltaehkäisy, tunnistaminen, puuttuminen ja hoitoonohjaus.

1 Ennaltaehkäisevä toiminta

1.1 Yliopiston rooli

Jyväskylän yliopisto edistää hyvinvoivaa opiskeluympäristöä ja opiskelijoiden vastuullista suhtautumista päihteiden käyttöön. Päihdeohjelmasta tiedotetaan opiskelijoille joka syyslukukausi, uusille opiskelijoille opintojen aloitusviikolla alkuorientaatioissa sekä soveltuvien osin esimerkiksi harjoittelujaksojen yhteydessä ja HYVY001-orientaatiokurssilla.

1.1.1 Toiminnan organisointi ja opiskeluhyvinvointiryhmä

Yliopistossa toimii opiskeluhyvinvointiryhmä, jonka jäsenistö koostuu opiskeluhyvinvoinnin asiantuntijoista. Ryhmä tekee tiivistä yhteistyötä opetushenkilökunnan, JYY:n, YTHS:n henkilökunnan, turvallisuuspäällikön ja -asiantuntijan kanssa. Opiskeluhyvinvointiryhmän tehtävänä on ennaltaehkäisevän päihdetyön suunnittelu, yhteisistä toimintatavoista sopiminen ja muiden hyvinvointiin liittyvien kysymysten käsittely. Osana opiskeluhyvinvointiryhmää Jyväskylän yliopistossa toimii opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilö. Päihdeyhdyshenkilön tehtävinä on neuvoa ja tukea opiskelijoiden päihdeongelmaan puuttumisessa ja puheeksioton toteuttamisessa. Päihdeyhdyshenkilöt organisoivat ja osallistuvat korkeakoulun edustajina hoitoonohjausneuvotteluihin, ovat mukana opiskelijoiden kuulemisessa huumetestausta varten ja koordinoivat huumetestauksen toteuttamista yhdessä tutkinto-ohjelman edustajan kanssa. Lisäksi päihdeyhdyshenkilö toimii yhteyshenkilönä päihdeasioissa korkeakoulun, opiskeluterveydenhuollon ja tarvittaessa hoitoyksiköiden välissä.

1.1.2 Opiskelijoiden ohjaus

Jokaisella opiskelijalla on opintojen alkuvaiheessa nimetty ryhmänohjaaja tai hops-ohjaaja. Ryhmänohjaaja/hops-ohjaaja tukee opiskelijan opintojen etenemiseen liittyvissä kysymyksissä ja ohjaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) tekemisessä. Opiskelijan jaksamiseen, hyvinvointiin ja päihteiden käyttöön liittyvät kysymykset voivat nousta esille henkilökohtaisen ohjauksen yhteydessä. Yliopisto huolehtii riittävästä koulutuksesta ja tuesta, jotta opintojen ohjaajat kykenevät toimimaan tällaisissa tilanteissa.

Jyväskylän yliopiston jokaisella laitoksella toimii hyvis eli hyvinvointineuvoja. Opiskelija voi halutessaan hakea tukea ja keskusteluapua päihteisiin liittyvissä asioissa oman laitoksensa hyvinvointineuvojalta.

1.1.3 Opiskelijatutortoiminta

Opintojen alkaessa jokaiselle opiskelijalle nimetään opiskelijatutor. Opiskelijatutorit opastavat, ohjaavat ja tukevat opiskelijaa uudessa elämänvaiheessa. He ovat oppiaineiden valitsemia vertaisohjaajia, jotka ylioppilaskunta kouluttaa tehtävään. Tutorkoulutuksissa käsitellään vastuullista päihteiden käyttöä. Opiskelijatutoreiden järjestämissä tilaisuuksissa tulee ottaa huomioon, että kaikki opiskelijat eivät käytä päihteitä.

2 Päihdeongelman tunnistaminen

2.1 Yliopiston rooli

Päihteiden liikakäyttö saattaa ilmetä opiskelijalla

- yllättävinä ja toistuvina poissaoloina
- myöhästelyinä
- opintosuoritusten heikentymisenä
- opettajan tai muiden opiskelijoiden välttelynä
- epämääräisenä selittelynä
- häiritseväenä käyttäytymisenä opiskelijaryhmissä
- päihtyneenä tai krapulaisena esiintymisenä.

Päihteiden haitallinen käyttö saattaa ilmetä esimerkiksi päihtyneenä tai krapulaisena esiintymisenä tai alkoholin tuoksuna. Haitallinen päihdekäyttö voi olla taustatekijänä monenlaisessa oireilussa sekä elämänhallinnan ja toimintakyvyn ongelmissa, kuten toistuvissa lyhyissä poissaoloissa, myöhästelyssä tai opintosuoritusten huonontumisessa. Oireilun ja vaikeuksien taustalla voi olla myös muuhun elämäntilanteeseen kuin päihdekäyttöön liittyviä selvittämättömiä ongelmia. Jos henkilökunnalla herää huoli opiskelijan mahdollisesta päihdeongelmasta, asia pitää ottaa mahdollisimman pian puheeksi opiskelijan kanssa (katso luku 3.1). Varhainen välittäminen ja puheeksi ottaminen on opiskelijan kannalta tutkitusti hyödyllistä. Puheeksi ottamisen tulee tapahtua rakentavasti ja leimaamattomasti.

2.2 YTHS:n rooli

YTHS:n työntekijät pyrkivät tunnistamaan päihteiden riskikäyttäjiä terveystarkastuksissa ja vastaanottokäynneillä. Opiskelijoiden terveydentilaa ja päihteidenkäyttöä kartoitetaan ensimmäisenä opiskeluvuotena opiskelijalle suunnatulla sähköisellä terveystarkastuksella, joka sisältää AUDIT-testin sekä kysymyksen huumeiden käytöstä. Opiskelija, joka saa AUDIT-testistä yli 10 pistettä tai on käyttänyt huumeita, kutsutaan terveydenhoitajan luokse terveystapaamiseen, jossa päihteidenkäyttöä ja elämäntilannetta sekä terveydentilaa kartoitetaan laajemmin. Tapaamiseen sisältyy puheeksiotto seurantakäynteineen (katso luku 3.1). Mikäli hoidontarve on tätä mini-interventiota suurempi, hoidontarvetta arvioidaan ja suunnitellaan joko yleislääkärin tai psykiatrian erikoislääkärin vastaanotolla.

2.3 Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli

Opiskelijat ja opiskelijajärjestöt ovat avainasemassa opiskelijatovereiden päihdeongelmien tunnistamisessa. Todennäköisesti opiskelijatoverit havaitsevat muita tahoja helpommin ja varhaisemmin päihdekäyttöön liittyviä ongelmia. Hyvin huolestuttavaa on, jos opiskelija toistuvasti loukkaa itseään tai joutuu konflikteihin päihtymystilan takia. Samoin toistuva alkoholin juominen sammumispisteeseen asti tai niin, ettei edellisen illan tapahtumista ole muistikuvia, ovat aina merkkejä alkoholin ongelmakäytöstä. Huumeiden käyttöön voi liittyä aistiharhoja, harha-ajatuksia,

outoa tai aggressiivista käytöstä. Opiskelijatoverit tietävät usein opetushenkilökuntaa paremmin, milloin päihdekäyttö vaikuttaa myös opintoihin. Yliopisto ja opiskelijajärjestöt sopivat yhteisistä toimintatavoista päihdeongelmien tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen. Toimintatapojen kehittämiseen saa tukea yliopiston päihdeyhdyshenkilöltä, opiskeluhyvinvointiryhmältä, ylioppilaskunnasta ja YTHS:stä.

3 Päihdeongelmaan puuttuminen

Mahdollisimman varhainen puuttuminen päihdeongelmaan ja puheeksiotto ovat ensisijaisia toimia, kun opiskelijan päihdekäyttö herättää huolta. Mitä varhaisemmin päihdekäyttö otetaan puheeksi, sitä helpompi on vähentää käytöstä koituvia haittoja. Henkilökunnalle ja opiskelijoille tarjotaan tukea ja koulutusta päihdekäyttöön puuttumiseen ja ongelmien puheeksiottoon (ks. Laadukkaan ohjauksen periaatteet). Huolta herättävän päihdekäytön voi ottaa puheeksi opetushenkilöstöön tai muuhun henkilöstöön kuuluva, ryhmänohjaaja tai opiskelukaveri. Päihdekäyttöön puuttumisen ja puheeksioton tavoitteena on ensisijaisesti tukea opiskelijaa opinnoissaan. Kaikissa yhteyksissä on pidettävä huolta siitä, ettei asianosaisten oikeusturvaa loukata.

3.1 Puheeksiotto

3.1.1 Opiskelijan oma huoli

Jos opiskelijalla itsellään herää huoli omasta päihteiden käytöstä, hän voi olla ensisijaisesti yhteydessä YTHS:ään eli opiskeluterveydenhuoltoon. Jyväskylän yliopiston hyvikset ja opiskeluhuvinvoinnin asiantuntijat tukevat tarvittaessa hoitoon hakeutumisessa.

3.1.2 Opetus- ja ohjaushenkilökunta

Jos opetus- tai ohjaushenkilökunnalla herää huoli opiskelijan päihteiden käytöstä, asia on syytä ottaa puheeksi välittömästi hänen kanssaan. Puheeksioton voi tehdä kuka tahansa henkilökuntaan kuuluva, jolla on osaamista tai kokemusta puheeksiotosta tai joka sillä hetkellä tuntee opiskelijan tilanteen parhaiten.

Puheeksiotto on avoimessa ilmapiirissä tapahtuva keskustelu, jossa päihdeongelman arkaluontoisuus on otettava huomioon. Puheeksiotto tehdään aina kahden kesken ja keskustelut opiskelijan päihteiden käytöstä ovat luottamuksellisia. Opiskelijan päihteiden käytöstä ei saa keskustella ryhmätilanteessa esimerkiksi muiden opiskelijoiden kuullen. Keskustelun tarkoituksena on ilmaista huoli opiskelijan päihteiden käytöstä ja sen vaikutuksista hänen opintoihinsa ja hyvinvointiinsa. Keskustelu itsessään toimii varhaisena puuttumisena, mutta tilanne on syytä arvioida uudelleen esimerkiksi muutaman kuukauden kuluttua. Puheeksiotossa opiskelijalle voidaan myös suositella yhteydenottoa YTHS:n lääkäriin kokonaistilanteen arviointia varten. Mikäli päihdekäyttö haittaa opiskelijan opintoja, suositellaan hoitoonohjausta (katso luku 4). Päihteiden käytön puheeksiottoon tarjotaan tukea henkilöstökoulutuksissa ja päihdeyhdyshenkilöltä saa neuvoja ja tukea puheeksioton toteuttamiseen.

3.1.3 Päihdeyhdyshenkilö

Opetus- ja ohjaushenkilökunta tai opiskelija voivat ottaa yhteyttä yliopiston opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilöön, mikäli opiskelijan päihdekäyttö on huolta herättävää ja he toivovat neuvoja ja tukea siihen, miten ottaa päihdeongelma puheeksi. Päihdeyhdyshenkilö on osa opiskeluhuvinvointiryhmää.

Päihdeyhdyshenkilö kokoaa ilmoitukset päihdekäytön takia opetuksesta poistetuista opiskelijoista (liite 1). Päihdeyhdyshenkilö toimii yhteyshenkilönä tiedekunnan, YTHS:n ja tarvittaessa hoitoyksiköiden välillä. Päihdeyhdyshenkilön tehtävänä on koordinoida/organisoida huumausainetestaus. Huumausainetestaukseen määrääminen perustuu tosiasialliseen hallintotoimintaan. Kyseessä ei ole hallintopäätös, jonka johdosta opiskelijaa tulisi kuulla ennen testiin lähettämistä eikä tämä olisi mahdollistakaan oikeiden testitulosten saamiseksi. Kuuleminen tulee ajankohtaiseksi vasta sitten, kun opiskelijalle ollaan määräämässä hallinnollisia seuraamuksia, eli jos opiskelija esimerkiksi kieltäytyy menemästä huumausainetestiin ja asiassa ryhdytään valmistelemaan kirjallisen varoituksen antamista, opiskelijalta pyydetään kirjallista lausumaa kurinpitoasian käsittelyä varten. Päihdeyhdyshenkilö myös koordinoi ja osallistuu yliopiston edustajana hoitoonohjausneuvotteluun (katso luku 4).

3.1.4 YTHS:n rooli

YTHS:n tehtävänä on:

- antaa neuvontaa päihteen haitoista ja puuttua haitalliseen käyttöön esim. mini-interventiolla
- ohjata päihderiippuvaisen opiskelijan tarvittaessa päihdehoidosta vastaavaan palveluun
- osallistua hoitoneuvotteluihin ja toimia hoitoonohjaustilanteissa asiantuntijana (kuntoutussuunnitelma)
- seurata opiskelijan päihdehäiriön hoidon toteutumista
- tukea päihdekuntoutujan paluuta opiskeluun
- toimia päihdekriisitilanteissa muun opiskeluyhteisön tukena

YTHS:n terveydenhuollon ammattihenkilö kartoittaa opiskelijan päihteen käytön, päihdehistorian, somaattisen ja psyykkisen tilan havaitessaan tai epäillessään opiskelijan kärsivän päihteen liikkäytöstä. Tarvittaessa hän ohjaa opiskelijan sellaiselle YTHS:n työntekijälle, jolla on kokemusta päihdepotilaan hoidontarpeen arvioinnista. Yleensä arviointi tapahtuu yleislääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolla. Jatkoahoito tapahtuu useimmiten joko YTHS:ssä terveydenhoitajan, yleislääkärin tai psykologin vastaanotolla.

YTHS:n työntekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus, joten kaikki potilaan kanssa käydyt keskustelut ovat luottamuksellisia, eikä niistä välitetä tietoa yliopistolle, mikäli opiskelija on hakeutunut hoitoon tai arvioon omatoimisesti. Mikäli opiskelijan epäillä olevan päihteen käytön vuoksi vaaraksi opiskeluyhteisön tai harjoittelupaikan turvallisuudelle on terveydenhuollon ammattihenkilöllä salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa terveydentilaan ja toimintakykyyn liittyviä tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja tiedekunnan dekaanille, yliopiston päihdeyhdyshenkilölle, harjoittelusta vastaaville henkilöille ja yliopiston turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi.

Mikäli opiskelijan päihdeongelma havaitaan muualla kuin terveydenhuollon ammattihenkilön vastaanotolla, esimerkiksi opetustilanteessa, YTHS:n yleislääkäri osallistuu opiskelijan hoitoneuvotteluun yliopiston päihdeyhdyshenkilön kutsusta. Neuvottelun jälkeen yleislääkäri tekee hoidontarpeen arvioinnin joko itsenäisesti tai muita ammattihenkilöitä (psykologi, psykiatrian erikoislääkäri) konsultoiden.

3.1.5 Opiskelijoiden ja opiskelijajärjestöjen rooli

Jos opiskelukaverin päihteiden käyttö herättää huolta, se tulisi ottaa puheeksi hänen kanssaan mahdollisimman pian. Tärkeää puheeksiotossa on antaa palautetta opiskelukaverille siitä, että hänen päihteiden käyttönsä on herättänyt huolta. Neuvoa, tukea ja apua puheeksiottoa varten voi kysyä yliopiston päihdeyhdyshenkilöltä tai ylioppilaskunnan sosiaalipoliittiselta asiantuntijalta ilman, että opiskelukaverin henkilöllisyys paljastuu. Suositeltavaa on neuvoa opiskelukaveria ottamaan yhteyttä YTHS:ään tarkempaa tilannearviointia varten.

Puheeksioton tulee olla aina kahdenkeskinen myös siinä tapauksessa, että opiskelijan päihdekäyttö on herättänyt huolta isommassa opiskelijaporukassa tai esimerkiksi opiskelijajärjestön hallituksessa. Kenenkään yksityisasiointia ei tulisi käsitellä järjestötasolla.

3.2 Opetustilanteesta poistaminen

Yliopistolain 45 §:n mukaan opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka yliopiston järjestämästä tilaisuudesta. Mikäli opetustilanteesta tai tilaisuudesta poistaminen on johtunut päihteiden käytöstä, suositellaan, että sen yhteydessä tai mahdollisimman pian sen jälkeen asia otetaan puheeksi. Opetuksesta poistamiset kirjataan (liite 1) ja toimitetaan päihdeyhdyshenkilölle.

Jos opiskelija kokee tulleen poistetuksi opetuksesta väärin perustein, hän voi toimittaa todistuksen päihteettömyydestään. Erimielisyystilanteissa opiskelijaa ohjeistetaan toimittamaan joko alkometritulos, verikoetulos ja/tai huumetestitulos kyseisen poistamisen suorittaneelle henkilölle. Todistuksen saamiseksi opiskelija voi hakeutua YTHS:n puoleen.

3.3 Huumausainetestaus

Todistusta huumausainetestistä voidaan vaatia kaikkien alojen yliopisto-opiskelijoilta, ei vain niiltä, joita koskee SORA-lainsäädännön soveltuvuusarviointi. Yliopisto voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestistä koskevan todistuksen, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintoihin kuuluvissa käytännön tehtävissä tai harjoittelussa tai että opiskelijalla on riippuvuus huumeista (yliopistolaki 43 d §).

Edellytyksenä on lisäksi, että testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi ja opiskelija toimii sellaisissa tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä ja jossa huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena toimiminen:

1. vakavasti vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä,
2. vakavasti vaarantaa salassapitosäännösin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä tai
3. merkittävästi lisää yliopiston tai harjoittelupaikan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen aineiden laittoman

kaupan ja leviämisen riskiä (yliopistolaki 43 d §).

Opiskelija voidaan velvoittaa esittämään huumausainetestiä koskeva todistus tiedekunnan dekaanin tai hänen valtuuttamansa henkilön päätöksellä. Saatuaan tiedoksi tiedekunnan päätöksen päihdeyhdyshenkilö koordinoi huumausainetestauksen toteuttamisen yhteistyössä YTHS:n toimijoiden kanssa. Mikäli päihdeyhdyshenkilö ei ole välittömästi käytettävissä, voi opettaja tai muu henkilökuntaan kuuluva tai harjoittelun ohjaaja hoitaa huumausainetestauksen käytännön järjestelyt YTHS:n toimijoiden kanssa.

Huumeistausta varten opettaja tai harjoittelun ohjaaja täyttää lomakkeen (liite 3) ensimmäisen sivun ja toimittaa sen yliopiston opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilölle. Opiskelijalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi huumausainetestauksen perusteista ennen testiin ohjaamista. Lomaketta täytettäessä on olennaista arvioida ja kuvata konkreettisesti opiskelijan toimintakyvyn heikentyminen. Opiskelijan kuuleminen merkitään lomakkeeseen ja opiskelija allekirjoittaa sen.

Mikäli mahdollista, huumeisiin on päästävä saman vuorokauden sisällä, kun epäily huumeiden vaikutuksen alaisena olosta syntyi tai viimeistään seuraavan vuorokauden aikana. Huumausainetestin, lomakkeessa olevan toimintakykyarvioinnin sekä YTHS:llä tehtävän toimintakykyarvioinnin perusteella YTHS:llä laaditaan todistus siitä, onko opiskelija käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Opiskelijan toimintakyky saattaa erota oppilaitoksessa ja terveydenhuollossa tehdyssä arviossa, joten lomakkeen täyttäminen on ensiarvoisen tärkeää.

Opiskelija saa YTHS:llä laaditun todistuksen toimitettavaksi yliopistolle. Todistus on toimitettava päihdeyhdyshenkilölle kohtuullisessa ajassa, joksi yleensä määrätään 3–5 päivää.

Yliopisto vastaa huumausainetestiä koskevasta todistuksesta aiheutuvista kustannuksista. On suositeltavaa, että päihdeyhdyshenkilö tiedottaa YTHS:n yksikköä heti, kun opiskelija on velvoitettu esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen. Veri- ja/tai virtsanäyte annetaan valvotuissa, kontrolloiduissa olosuhteissa noudattaen sosiaali- ja terveysministeriön ohjeistusta työpaikan huumeistausta. Varmistetun testituloksen tulkitsee huumausainetestaukseen perehtynyt lääkäri YTHS:llä. Testattavalla on aina oikeus saada testitulos kirjallisena. Yliopistolain 43 d §:n edellyttämästä huumausainetestauksesta kieltäytyminen johtaa jatkotoimenpiteisiin.

Huumausainetestaukseen määrääminen on tosiasiallista hallintotoimintaa, joka tehdään perustellusta syystä saadun taustatiedon perusteella. Opiskelija voi kieltäytyä menemästä testiin. Tällöin hän ei luonnollisesti voi esittää yliopistolle huumausainetestiä koskevaa todistusta, jonka yliopisto on hänet velvoittanut esittämään. On myös mahdollista, että opiskelija suostuu menemään testiin, mutta kieltäytyy esittämästä yliopistolle sitä koskevaa todistusta. Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittämisestä kieltäytyminen voi johtaa kurinpitotoimiin (katso luku 5).

Opiskelijan kuuleminen on toteutettava myös siinä tilanteessa, jossa testin tuloksen perusteella harkitaan SORA-menettelyn käynnistämistä opiskelijan opiskeluoikeuden peruuttamiseksi. Opiskelija voi ottaa mukaan tukihenkilön prosessin eri vaiheissa. Halutessaan opiskelija voi pyytää tukihenkilön ylioppilaskunnasta.

Alla olevassa listassa kuvataan toimintaohjeet eri päihteiden käyttöön liittyvissä tilanteissa.

A Toimintaohje, kun opiskelija havaitsee itse olevansa avun tarpeessa päihdeongelman vuoksi:

1. Ota yhteyttä keneen tahansa luotettavaksi kokemaasi henkilöön tai yliopiston päihdeyhdyshenkilöön ja kerro päihdeongelmastasi. Selvitä opintojesi tilanne ja kuinka niiden kanssa etenet.
2. Selvitä yhteistyössä sinua parhaiten tukeva hoito ja sitoudu siihen. Hoitotahoja voivat olla esimerkiksi YTHS, Kyllön mielenterveys- ja päihdearviointivastaanotto

B Toimintaohje, kun huoli opiskelijan päihteidenkäytöstä herää:

3. Huolen havaitsijana ota yhteys yliopiston päihdeyhdyshenkilöön. Sopikaa yhteinen tapaaminen opiskelijan kanssa, ja ottakaa huoli puheeksi luottamuksellisesti opiskelijan yksityisyyttä kunnioittaen (päihdeyhdyshenkilö vain tarvittaessa mukana tapaamisessa). Älä syyllistä, mutta kerro avoimesti, mitkä havaintosi vahvistavat kokemaasi huolta.
4. Konsultoi tarvittaessa lisäksi esimerkiksi hops-ohjaajaa tai ryhmänohjaajaa tai terveydenhuoltoa.
5. Mikäli huoli on tuntuva, sovitaan päihdeyhdyshenkilön johdolla opiskelijan kanssa hoitoon ohjautumisesta terveydenhuoltoon.
6. Sovitaan päihdeyhdyshenkilön johdolla tilanteen seurannasta ja mahdollisista verkostopalavereista, joissa voi olla mukana opiskelijan lisäksi terveydenhuollon ja yliopiston ohjaushenkilöstön edustajia.

C Toimintaohje, kun opiskelija päihtyneenä kampuksella:

7. Varmista että opiskelija ei ole vaaraksi itselleen eikä muille
 - a) Pieni huoli: ota asia puheeksi päihtyneen kanssa mieluiten yhdessä jonkun toisen kanssa
 - b) Tuntuva / suuri huoli: ota suoraan yhteyttä vahtimestareihin tai 112
8. Velvoita opiskelija poistumaan tilasta. Valvo tarvittaessa, että opiskelija pääsee turvallisesti kotiin. Täytä opiskelijan poistaminen opetustilanteesta -dokumentti (Liite 1.)
9. Ota yhteyttä kampuksen päihdeyhdyshenkilöön, jonka tehtävänä on huolehtia puheeksiottotilanteen ja hoitoonohjauksen järjestämisestä. Toimita tilanteesta syntyneet dokumentit (Liite 1) päihdeyhdyshenkilölle, joka vastaa tilanteesta syntyneiden asiakirjojen sähköisestä arkistoinnista.
10. Kurinpitomenettelyn käynnistäminen tarvittaessa (Tutkintosäntö §40)

4 Hoitoonohjaus

4.1 Hoitoonohjausneuvottelu

Mikäli päihteen käyttö on selvästi vaikuttanut opiskelijan opintasuorituksiin, vaarantanut vakavalla tavalla opiskelijan omaa terveyttä tai yleistä turvallisuutta, päihdeyhdyshenkilö järjestää hoitoonohjausneuvottelun. Hoitoonohjausneuvottelua varten kerätään tarvittavat taustatiedot, ja osallistujille lähetetään kirjallinen kutsu, joka sisältää tiedon osallistujista ja neuvottelun tavoitteesta.

Hoitoonohjausneuvotteluun osallistuvat 1) opiskelija, 2) YTHS:n edustaja, 3) yliopiston edustaja tai edustajat sekä 4) tarvittaessa opiskelijan tukihenkilö. Neuvottelun puheenjohtajana toimii YTHS:n edustaja. On suositeltavaa, että hoitoonohjauksen nopeuttamiseksi opiskelija ottaisi itse yhteyttä YTHS:ään tilannekartoitusta sekä hoidonsuunnittelua varten jo ennen neuvottelua. Käynnin tai käyntien sisältö on luottamuksellinen, eikä läpikäytyjä asioita käsitellä hoitoonohjausneuvottelussa ilman opiskelijan suostumusta.

Hoitoonohjausneuvottelun tarkoituksena on saada opiskelija ymmärtämään hoidon tarpeensa ja hakeutumaan hoitoon sekä varmistaa, että hänelle on hoitoa tarjolla. Vastuu hoitoon sitoutumisesta on opiskelijalla ja vastuu hoidosta terveydenhuollon toimintayksiköllä. Yliopisto ei voi ottaa vastuuta opiskelijan hoidosta eikä yliopistolla myöskään ole oikeutta saada tietoa opiskelijan hoidosta ilman lakisääteistä perustetta.

4.2 Hoitositoumus

Hoitoonohjausneuvottelussa tehdään kirjallinen hoitositoumus ja sovitaan jatkosuunnitelmista sekä seurantapalaverista tilanteen uudelleen arvioimiseksi. Hoitositoumuksen toteutumista arvioidaan seurantapalaverissa. Mikäli opiskelija jättää hoitositoumuksen aikana saapumatta sovitulle hoitokerralle, hoitava taho ilmoittaa päihdeyhdyshenkilölle hoitositoumuksesta poikkeamisesta. Hoitositoumuksen rikkomistapauksissa järjestetään erillinen keskustelutilaisuus, jossa arvioidaan opintojen suorittamista ja mahdollisia seurauksia, jotka määräytyvät opiskelijan opiskelualan mukaan (ks. luku 5).

4.3 Hoitovaihtoehdot

Hoitomuotoja voivat olla avohoidossa Jyväskylän kaupungin Nuorisoasema ja Keski-Suomen hyvinvointialueelle Mielenterveys- ja päihdepalveluihin, YTHS, yksilöpsykoterapia tai käynnit päihdealaan perehtyneen lääkärin tai psykoterapeutin vastaanotolla yksityissektorilla. Tarvetta opiskelijan KELA-rahoitteiseen yksilöpsykoterapiaan voidaan arvioida YTHS:n psykiatrian erikoislääkärin vastaanotolla. Mikäli on tarvetta laitostuntoutusjaksolle, rahoitusta järjestetään yhteistyössä opiskelijan kotipaikkakunnan sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Laitostuntoutusjakson ajaksi opiskelijan on mahdollista saada KELAn kuntoutusrahaa.

4.4 Opiskelu hoidon aikana ja opiskeluihin palaaminen

Opiskelu hoidon aikana riippuu opiskelijan opiskelukyvystä. Opintojen suhteen noudatetaan läsnä- ja poissaolosääntöjä, opiskelijoita koskevia sairauslomakäytäntöjä sekä tutkintosääntöä. Opintojen suunnitteluun hoidon aikana voi saada ohjausta ja neuvontaa opintojen ohjaajalta ja/tai päihdeyhdyshenkilöiltä.

Jos opiskelija on ollut päihdeongelman vuoksi pois opinnoista esimerkiksi pitkällä sairauslomalla tai kuntoutusjaksolla, opinnoista pidätettynä tai määräaikaisesti erotettuna, on opintojen jatkamista erityisesti tuettava. Palaava tarvitsee mahdollisesti erityistä tukea ja opintojen räätälöintiä. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma tehdään hops-ohjaajan tai ryhmäohjaajan kanssa. Suunnitelma voidaan tehdä myös hoitoonohjauskeskusteluun osallistuneiden kesken, jossa sovitaan tarvittavista tukimuodoista ja päätetään, miten suunnitelman toteutumista seurataan ja kuinka toimitaan, jos opinnot eivät etene suunnitelmien mukaan.

4.5 Seuranta

Hoitoonohjauksen ja/tai puheeksioton jälkeinen seuranta on erittäin tärkeää. Tapaamisessa sovitaan aina jatkosuunnitelmista sekä tilanteen seurannasta. On luontevaa, että seurantapalaverissa läsnä ovat huolen havaitsijan lisäksi kampuksen päihdeyhdyshenkilö ja opiskelijan tilanteen kannalta keskeiset toimijat, kuten opiskelijan opintojen ohjauksen avainhenkilö (hops-ohjaaja) sekä hoitotaho. Mikäli huoli opiskelijan tilanteesta on pieni, voidaan seurantapalaveri järjestää pienimuotoisempana.

5 Päihdeongelma ja seuraamukset

Yliopistolain 45 §:n mukaan yliopisto voi käyttää seuraavia kurinpidollisia toimenpiteitä: poistaa opiskelijan opetustilanteesta, evätä oikeuden osallistua opetukseen kolmeksi päiväksi, antaa kirjallisen varoituksen tai erottaa opiskelijan määrääjäksi. Yliopisto voi myös peruuttaa opiskeluoikeuden yliopistolain SORA-pykälien tarkoittamissa tilanteissa (ks. luku 5.4.).

5.1 Opiskelutilanteesta poistaminen

Yliopistolain 45 § mukaan opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka yliopiston järjestämästä tilaisuudesta. Mikäli opetuksesta poistaminen johtuu päihdekäytöstä, tilanteen jälkeen järjestetään puheeksiotto ja tehdään päihdehaittailmoitus päihdeyhdyshenkilölle (liite 1), joka järjestää tarvittaessa hoitoonohjausneuvottelun. Yliopistolain 45 a §:n mukaan rehtori ja opetus- ja tutkimushenkilöstöön kuuluva sekä harjoittelun ohjaaja voivat toimia opiskelutilanteesta poistamisessa yhdessä tai erikseen.

5.2 Opetukseen osallistumisen epääminen

Yliopistolain 45 § mukaan opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai yliopistossa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi. Yliopistolain 45a §:n mukaan rehtori ja opetus- ja tutkimushenkilöstöön kuuluva sekä harjoittelun ohjaaja voivat toimia opiskeluun osallistumisen epäämisessä yhdessä tai erikseen.

Opetukseen osallistumisen epääminen määrääjäksi on tosiasiallista hallintotoimintaa, joka tehdään perustellusta syystä. Opetukseen osallistumisen epääminen kirjataan lomakkeelle (liite 2) ja toimitetaan yliopiston päihdeyhdyshenkilölle. Mikäli opetustilanteesta tai tilaisuudesta poistaminen on johtunut päihteen käytöstä, suositellaan, että sen yhteydessä tai mahdollisimman pian sen jälkeen päihdeyhdyshenkilö järjestää puheeksiottotilaisuuden opiskelijan kanssa. Päihdeyhdyshenkilö voi tarvittaessa järjestää hoitoonohjausneuvottelun.

Opiskelijalla ei ole pääsääntöisesti oikeutta suorittaa opintoja aikana, jolloin hänen osallistumisensa opetukseen on evätty. Opettajalla ei ole myöskään velvollisuutta järjestää normaaleista poikkeavia opetusjärjestelyjä siksi, että opiskelija on omalla toiminnallaan estänyt opiskeluun osallistumisen. Poikkeuksena voi olla opiskelijalle aiheutuva kohtuuton seuraus eli esim. se, että seuraava kurssi vasta vuoden päästä ja valmistuminen sen vuoksi viivästyy vuodella. Pelkästään se, että kurssi järjestetään harvoin, ei voi olla ainoana perusteena sille, että opiskelijalla tulisi järjestää mukautuksia.

5.3 Kirjallinen varoitus ja määräaikainen erottaminen

Opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän häiritsee opetusta, käyttäytyy väkivaltaisesti tai uhkaavasti, menettelee vilpillisesti tai muuten rikkoo yliopiston järjestystä, kieltäytyy huumausainetestistä tai on käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt (yliopistolaki 45 §). Opiskelijalle annettavasta kirjallisesta varoituksesta päättää yliopiston rehtori. Jos opiskelijan teko on vakava tai epäasiallinen käytös jatkuu kirjallisen varoituksen jälkeen, opiskelija voidaan erottaa yliopistosta enintään vuodeksi. Päätöksen tekee yliopiston hallitus.

Yliopistolain 45 §:n mukaan yliopisto voi käyttää huumausainetestauksen yhteydessä seuraavia kurinpidollisia toimenpiteitä:

- 1) opiskelija kieltäytyy huumausainetestistä tai huumausainetestistä koskevan todistuksen esittämisestä
 - Kirjallinen varoitus (YOL 45 § 1 momentti)
 - Mikäli opiskelija varoituksen saatuaan toistuvasti kieltäytyy esittämästä testiä koskevaa todistusta, määräaikainen erottaminen enintään vuodeksi (YOL 45 § 2 momentti)
- 2) testitulokset osoittavat huumausaineiden käytön muuhun kuin lääkinnälliseen tarkoitukseen
 - Kirjallinen varoitus (YOL 45 § 1 momentti)
 - Enintään yhden vuoden määräaikainen erottaminen, jos teko tai laiminlyönti on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan (YOL 45 § 2 momentti)

Ennen päätöksentekoa opiskelijaa on kuultava hallintolain vaatimusten mukaisesti. Kuulemisen on tapahduttava kohtuullisessa ajassa siitä, kun asia on pantu vireille. Kuuleminen tehdään joko kirjallisesti tai suullisesti. Mikäli kuuleminen järjestetään suullisesti, kuulemisesta laaditaan ja allekirjoitetaan pöytäkirja yleensä samassa tilanteessa. Opiskelijalla on oikeus käyttää avustajaa asian selvittämisessä ja kuulemisessa. Hän voi pyytää avustajaa esimerkiksi ylioppilaskunnasta. Opiskelijalla on oikeus kieltäytyä mahdollisuudesta tulla kuulluksi, mutta useimmiten on opiskelijan edun mukaista esittää oma kanta selvitettävään asiaan. Asiasta tehdään päätös siinäkin tapauksessa, että opiskelija ei olisikaan antanut lausuntoa määräaikaan mennessä.

5.4 Opiskeluoikeuden peruuttaminen (SORA-alat)

Viimesijaisena keinona puuttua turvallisuutta vaarantaviin tilanteisiin silloin, kun opintoihin sisältyy alaikäisen turvallisuutta taikka potilas- tai asiakasturvallisuutta koskevia vaatimuksia, on opiskeluoikeuden peruuttaminen. Yliopistolain mukaan tutkinnot, joiden suorittajia opiskeluoikeuden peruuttaminen voi koskea, ovat farmaseutin ja proviisorin tutkinto, hammaslääketieteen kandidaatin ja lisensiaatin tutkinto, lääketieteen kandidaatin ja lisensiaatin tutkinto, psykologian kandidaatin ja maisterin tutkinto, humanististen tieteiden kandidaatin ja filosofian maisterin tutkinto logopedian alalla. Lisäksi sosiaalityön koulutuksen ja

psykoterapeuttikoulutuksen samoin kuin opettajankoulutuksen opintoja suorittavien opiskeluoikeus voidaan peruuttaa.

Opiskelijan päihdeongelma on ensisijaisesti pyrittävä hoitamaan ja opiskeluoikeuden peruuttaminen tulee kyseeseen useimmiten vasta, jos opiskelijan päihdeongelma edelleen ilmenee opinnoissa. Opiskeluoikeuden peruuttamista SORA-lainsäädännön perusteella on kuvattu yksityiskohtaisemmin Jyväskylän yliopiston SORA toimintamallissa.

Jos opiskelijan päihteen käyttö on aiheuttanut toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden toistuvan tai vakavan vaarantumisen tai olosuhteet muuten antavat aihetta, peruuttamisprosessin välitön käynnistäminen voi olla ensisijainen vaihtoehto. Yliopisto voi peruuttaa opiskeluoikeuden yliopistolain 43 a §:n mukaan, jos:

1. opiskelija on vaarantamalla toistuvasti tai vakavasti opinnoissaan toisen henkilön terveyden tai turvallisuuden osoittautunut ilmeisen soveltumattomaksi toimimaan opintoihin liittyvissä käytännön tehtävissä tai harjoittelussa; tai
2. on ilmeistä, että opiskelija ei terveydentilaltaan eikä toimintakyvyltään täytä 37 a §:n 1 momentin mukaisia opiskelijaksi ottamisen edellytyksiä; tai
3. opiskelija on hakuaiheessa salannut sellaisen 37 a §:n 2 momentissa tarkoitetun tiedon opiskeluoikeuden peruuttamista koskevasta päätöksestä, joka olisi voinut estää hänen valintansa opiskelijaksi; tai
4. opiskelija on tuomittu rangaistukseen laissa erikseen mainituista rikoksista, joita ovat siveellisyys- ja seksuaalirikokset, murha, tappo, surma, törkeä pahoinpitely, törkeä ryöstö- ja huumausainerikokset (ei kuitenkaan huumausaineiden käyttörikos), jos opinnot tai opintoihin kuuluva harjoittelu edellyttää olennaisesti alaikäisten parissa työskentelyä ja peruuttaminen on tarpeen alaikäisten suojelemiseksi.

Opiskeluoikeuden peruuttaminen koskee Jyväskylän yliopistossa seuraavia aloja: psykologia, sosiaalityö, opettajankoulutus, ohjausala ja psykoterapeuttikoulutus (SORA-alat). Kaikissa tapauksissa ennen peruutuspäätöksen tekemistä yliopiston on selvítettävä yhdessä opiskelijan kanssa tämän mahdollisuus hakeutua muuhun koulutukseen. Opiskelija voidaan suostumuksellaan siirtää yliopiston sellaiseen muuhun koulutukseen, jonka opiskelijaksi ottamisen edellytykset hän täyttää. Päätökseen opinto-oikeuden peruuttamisesta tekee yliopiston hallitus.

Opiskeluoikeus voidaan laissa säädetyin edellytyksin palauttaa. Mikäli opiskelijan opiskeluoikeus on peruutettu päihdeongelman vuoksi, on hänen mahdollista hakea opiskeluoikeuden palauttamista, jos päihdeongelma on väistynyt ja lääkäri arvioi, että opiskelija täyttää alakohtaiset terveydentilavaatimukset. Opiskeluoikeuden palauttamisesta päättää yliopiston hallitus.

Yliopistolla on velvollisuus antaa sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastolle (Valvira) tietoa sen toimialaan kuuluvien koulutusalojen osalta opiskeluoikeuden peruuttamisesta tai palauttamista koskevasta päätöksestä perusteluineen.

5.5 Päihteiden käyttö kansainvälisen opintojakson aikana

Päihteiden käyttöä kansainvälisen opintojakson aikana määrittelevät vastaanottavan oppilaitoksen säännöt sekä eri kohtamaiden lait ja asetukset. Päihteiden käytön vaikuttaessa opintojen suorittamiseen tai vaarantaessa opiskelijan terveyden, vastaanottava oppilaitos tai harjoittelupaikka ottaa yhteyttä kotiyliopistoon. Kansainvälisten asioiden yhdyshenkilö / kansainväliset palvelut ohjaa opiskelijan palaamaan kotimaahan. Kotimaassa opiskelija ohjataan hoitoonohjausneuvotteluun.

6 Arkaluonteisen tiedon käsittely ja luottamuksellisuus

Päihdeongelmaa käsiteltäessä käsitellään myös opiskelijan terveystietoja. Henkilötietojen käsittelyä yliopistoissa säätelevät EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679), sitä täydentävä kansallinen tietosuojalaki (1050/2018), julkisuuslaki (621/1999) sekä yliopistolaki (558/2009). Näissä säädöksissä henkilön terveystietojen käsittelyyn kohdistuu erityisiä vaatimuksia muun muassa salassapidon osalta. Kaikki opiskelijan päihdeongelman selvittelyyn liittyvät keskustelut ja neuvottelut ovat luottamuksellisia eikä niiden sisältöä saa ilmaista sivullisille. Sivullisia ovat lähtökohtaisesti myös ne yliopiston työntekijät, jotka eivät osallistu kyseisen päihdeongelman selvittelyyn. Terveystietojen käsittely on ammattinsa perusteella vaitiolovelvollisuus asiakkaidensa terveys- ja muista tiedoista. Päihdeohjelman liitteessä 4 on yksityiskohtainen tarkastelu arkaluonteisen tiedon käsittelystä ja luottamuksellisuudesta.

Lähteet

Yliopistolaki 954/2011, yliopistoasetus 770/2009, henkilötietolaki 523/1999, julkisuuslaki (621/1999), tietosuojalaki (1050/2018), EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679) ja niiden muutokset

Sosiaali- ja terveysministeriön SORA-lainsäädäntöä koskeva opas

Suomen yliopistot UNIFI ry:n suositukset opiskelijoiden päihdeohjelmaksi vuodelta 2014 ja uudistettuna vuodelta 2019

Pirskanen, Marjatta ja Pietilä, Anna-Maija. Päihteet ja opiskelijat. Teoksessa Kunttu, Kristina, Komulainen, Anne, Makkonen, Katri, Pynnönen, Päivi (toim.) 2011. Opiskeluterveys. Porvoo: Duodecim, 179–187.

Jyväskylän yliopiston Laadukkaan ohjauksen periaatteet.

Liitteet

Liite 1: Opetustilanteesta poistaminen päihdekäytön takia

Yliopistolain 45 §:n mukaan opetusta häiritsevä, väkivaltaisesti tai uhkaavasti käyttäytyvä tai toisen henkeä tai terveyttä vaarantava opiskelija voidaan määrätä poistumaan tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka yliopiston järjestämästä tilaisuudesta.

Opiskelijan nimi ja henkilötunnus
Opintojakso/opetustilanne
Kuvaus tilanteesta
Miten päihdehaitta todettiin? Valitse seuraavista tai kuvaa sanallisesti ☐ Humalatila ☐ Muu päihtymys ☐ Krapula ☐ Muut vieroitusoireet ☐ Epäasiallinen ja häiritsevä käytös Lisätietoja:
Opiskelijan oma näkemys tilanteesta:
Jatkotoimenpiteet

Päivämäärä ja paikka

Opettajan allekirjoitus, nimenselvennys ja yhteystiedot

Lomake toimitetaan yliopiston opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilölle

Liite 2: Opetukseen osallistumisen epääminen

Yliopistolain 45 a §:n mukaan opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai yliopistossa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Opiskelijan nimi ja henkilötunnus
Opintojakso/opetustilanne
Perustelut opetukseen osallistumiseen epäämisestä (opettaja/harjoittelun ohjaaja täyttää)
Miten päihdehaitta todettiin? Valitse seuraavista tai kuvaa sanallisesti ☐ Humalatila ☐ Muu päihtymys ☐ Krapula ☐ Muut vieroitusoireet ☐ Epäasiallinen ja häiritsevä käytös Lisätietoja:
Opiskelijan oma näkemys tilanteesta:
Päivämäärä ja paikka Opiskelijan allekirjoitus, nimenselvennys ja yhteystiedot Opettajan tai harjoittelun ohjaajan allekirjoitus, nimenselvennys ja yhteystiedot

Lomake toimitetaan yliopiston opiskelijoiden päihdeyhdyshenkilölle

Liite 3: Tiedonsiirtolomake yliopistolta terveydenhuollolle.

Opiskelija on velvoitettu esittämään huumausainetestiä koskeva todistus.
Todistus toimitetaan yliopiston päihdeyhdyshenkilölle

Opiskelijan nimi	Henkilötunnus	
Perustelu vaatimukselle esittää huumausainetestiä koskeva todistus ☐ epäily huumausaineiden vaikutuksen alaisena olemisesta ☐ epäily huumausaineriippuvuudesta ☐ Kirjallinen kuvaus:		
Päihtymysepäily Paikka: Pvm ja kellonaika:		
Päihtymystilan arvioija * Nimi Puh *yliopiston tai harjoittelupaikan edustaja		
Päihtymystilan arviointi		
Puhe: ___ selvää ___ epäselvää	Puhuteltavuus: ___ kyllä ___ heikentynyt	Ajan ja paikan taju: ___ kyllä ___ heikentynyt
Kävely: ___ varmaa ___ epävarmaa	Reaktiokyky: ___ normaali ___ hidastunut	Alkoholin haju: ___ ei ___ kyllä
Olemus: ___ rauhallinen/hallittu ___ unelias ___ euforinen/menee lujaa ___ uhitteleva ___ ahdistunut ___ itkuinen		
Fyysiset oireet: ___ ei ole ___ vapina ___ levottomuus ___ oksentaminen ___ hikoilu		
Kuvaus toimintakyvyn heikentymisestä		
Huumausainetestaustodistuksen esittämiseen velvoittaneen yliopiston edustajan yhteystiedot (tiedekunnan päätös)		

Toimenpideohjelma päihteiden käytön ehkäisemiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumisen tueksi

Nimi	Puh
Opiskelija on ohjattu terveydenhuoltoon huumausainetestausta varten	
Pvm ja kellonaika	
Terveydenhuollon yksikön nimi	
Mahdollisen saattajan nimi	

Pvm.	

Allekirjoitus ja nimenselvennys	

Opiskelijan näkemys

- ☐ Myönnän huumeidenkäytön/huumeriippuvuuden
- ☐ Kiellän huumeidenkäytön/huumeriippuvuuden
- ☐ Kirjallinen vastaus:

Pvm

Allekirjoitus

Opiskelijalla tulee olla testitilanteessa mukanaan kuvallinen henkilötodistus.

Tämän asiakirjan alkuperäinen kappale on yliopiston kappale. Yksi kopio on annettu opiskelijalle ja yksi jää terveydenhuollon yksikköön.

Liite 4: Arkaluontoisen tiedon käsittely

Päihdeongelmaa käsiteltäessä käsitellään myös opiskelijan terveystietoja. Henkilötietojen käsittelyä yliopistoissa säätelevät EU:n yleinen tietosuoja-asetus ((EU) 2016/679), sitä täydentävä kansallinen tietosuojalaki (L 1050/2018), julkisuuslaki (L 621/1999) sekä yliopistolaki (L 558/2009). Näissä säädöksissä henkilön terveystietojen käsittelyyn kohdistuu erityisiä vaatimuksia muun muassa salassapidon osalta.

Terveystietoihin liittyvät määritelmät laissa

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietoja ovat kaikki tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan henkilöön liittyvät tiedot (Tietosuoja-asetus 4 artikla kohta 1). Tietosuoja-asetuksen mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä ovat muun muassa terveyttä koskevat tiedot (tietosuoja-asetus 9 artikla). Terveystiedoilla tarkoitetaan henkilön fyysiseen tai psyykkiseen terveyteen liittyviä henkilötietoja, mukaan lukien tiedot terveystietojen tarjoamisesta, jotka ilmaisevat hänen terveydentilansa (tietosuoja-asetus 4 artikla kohta 15). Yliopistolaissa säädetään hakijan ja opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevien tietojen käsittelystä tietyissä opiskeluoikeutta ja kurinpitoa koskevissa prosesseissa. Yliopistolaissa on lisäksi käsittelysäännöksiä arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä yleisesti.

Opiskelijan terveystietojen käsittely yliopistossa

Yliopistolla tulee olla tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukainen käsittelyperuste, kun se käsittelee opiskelijoiden henkilötietoja (esim. opiskelijan nimi ja opiskelijan opintasuoritukset). Yliopiston opetustehtävän hoitamisen kannalta olennaiset opiskelijoiden henkilötietojen käsittelyperusteet ovat lakisääteisen velvoitteen noudattaminen sekä yleiseen etuun perustuvan tehtävän suorittaminen. Yliopistolla tulee lisäksi olla tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukainen erityinen käsittelyperuste, kun se käsittelee opiskelijoiden erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja (esim. opiskelijan terveystiedot). Tietosuoja-asetuksen mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja ei saa käsitellä – kuten kerätä, säilyttää, hakea, muuttaa, tuhota, luovuttaa – ilman tietosuoja-asetuksessa säädettyä perustetta (tietosuoja-asetus 4 artikla kohta 2 ja 9 artikla). Käsittelykieltoa ei sovelleta tietojen käsittelyyn, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Rekisterinpitäjän on toteutettava asianmukaiset ja erityiset toimenpiteet rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi kuten tietojen salaaminen (Tietosuojalaki 6§).

Yliopisto käsittelee rekisterinpitäjänä opiskelijoiden terveystietoja tiettyjä yliopistolaissa säädettyjä tehtäviä hoitaessaan. Yliopistolain 37 b ja 43 b–43 d §:ssä säädetään opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevien henkilötietojen käsittelystä opiskeluoikeuden myöntämisestä, peruuttamisesta, palauttamisesta tai kurinpitoa koskevissa prosesseissa. Yliopistolain 45 b §:n mukaan näihin prosesseihin liittyviä tietoja yliopistossa saavat käsitellä vain ne henkilöt, jotka valmistelevat tai tekevät päätöksen opiskelijavalinnasta, opiskeluoikeuden peruttamisesta, opiskeluoikeuden palauttamisesta tai kurinpidosta taikka jotka antavat lausuntoja näistä asioista.

Yliopiston tulee määritellä tehtävät, joihin sisältyy arkaluonteisten tietojen käsittelyä. Arkaluonteiset tiedot on säilytettävä erillään muista henkilötiedoista. Ne tulee poistaa rekisteristä

välittömästi, kun niiden säilyttämiselle ei ole enää lakisääteisten tehtävien edellyttämää perustetta, kuitenkin viimeistään neljän vuoden kuluttua tietojen merkitsemisestä rekisteriin. (Yliopistolaki 45 b §).

Julkisuuslain mukaan henkilön terveydentilaa tai vammaisuutta taikka hänen saamaansa terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelua koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä (Julkisuuslaki 24 § 1 mom 25 k). Julkisuuslain mukaisesti yliopiston palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava on vaitiolovelvollinen salassa pidettävästä tiedosta, jonka hän on saanut tietää yliopistossa toimiessaan. Vaitiolovelvollisuus koskee sekä kirjallista että suullista salassa pidettävää tietoa. Vaitiolovelvollisuus jatkuu tehtävän päätyttyäkin. (Julkisuuslaki 23§ 1 mom) Kaikki opiskelijan päihdeongelman selvittelyyn liittyvät keskustelut ja neuvottelut ovat luottamuksellisia eikä niiden sisältöä saa ilmaista sivullisille. Sivullisia ovat lähtökohtaisesti myös ne yliopiston työntekijät, jotka eivät osallistu kyseisen päihdeongelman selvittelyyn. Terveydenhuoltohenkilökunnalla on ammattinsa perusteella vaitiolovelvollisuus asiakkaidensa terveys- ja muista tiedoista.

Yliopistolain 90 a §:ssä säädetään poikkeuksia salassa pidettäviin tietojen antamiseen. Opiskelijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevia ja tehtävien hoidon kannalta välttämättömiä tietoja on tiedon haltijalla salassapitosäännösten estämättä oikeus antaa:

1. yliopiston rehtorille ja yliopiston turvallisuudesta vastaavalle muulle henkilölle opiskelun turvallisuuden varmistamiseksi;
2. opinto-ohjauksesta vastaaville henkilölle muihin opintoihin ja tukipalveluihin ohjaamista varten;
3. opiskeluterveydenhuollosta vastaaville henkilöille opiskelijan terveyden ja turvallisuuden varmistamiseksi ja tarvittaviin tukitoimiin ohjaamista varten;
4. harjoittelusta vastaaville henkilöille opiskelijan sekä harjoittelupaikan henkilöstön ja asiakkaiden turvallisuuden varmistamiseksi; sekä
5. poliisille ja yliopiston edustajalle, joka on ensisijaisessa vastuussa turvallisuusuhan selvittämisestä, välittömän turvallisuusuhan arvioimiseksi tai mikäli opiskelijan todetaan terveydentilan arvioinnissa olevan vaaraksi muiden turvallisuudelle.

Tiedon haltija voi olla muukin kuin yliopiston työntekijä, esimerkiksi opiskeluterveydenhuollon ammattihenkilö. Lisäksi yliopistolain 90 a §:n mukaisesti yliopistolaissa tarkoitettuja tehtäviä hoitavalla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus ilmoittaa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot, jos hän tehtäviä hoitaessaan on saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi.

Liite 5: Vastuutaulukko ja tehtävät

VASTUUTAULUKKO

Toimija	Vastuut	Henkilöt ja lisätiedot
Yliopisto ja opiskeluhyvinvointiryhmä	Ajan tasalla oleva päihdeohjelma Päihitteettömän opiskelukulttuurin edistäminen Koordinoi päihdeohjelman toteutumista	Student Life - opiskeluhyvinvointiryhmä
Opiskelijoiden ohjauspalvelut	Matalan kynnyksen tuki ja neuvonta päihdeasioissa	Hyvikset tarjoavat tietoa ja ohjaavat tarvittaessa eteen päin Opiskeluhyvinvoinnin asiantuntija toimii päihdeyhdyshenkilönä Päihdeongelman hoito tapahtuu aina terveydenhuollossa
Päihdeyhdyshenkilö	Tuki opiskelijalle sekä opetus- ja ohjaushenkilökunnalle opiskelijoiden päihdeasioissa Toimii yhteyshenkilönä tiedekunnan, YTHS:n ja tarvittaessa hoitoyksiköiden välillä. Tehtävänä on koordinoida/organisoida huumausainetestaus. Koordinoi ja osallistuu yliopiston edustajana hoitoonohjausneuvotteluun Päihdeohjelman päivittäminen	Opiskeluhyvinvoinnin asiantuntia Hanna Ahola hanna.r.ahola@jyu.fi
YTHS	Perustason päihdepalvelut ja jatko-ohjaus Huumausainetestaus Hoitoneuvottelu	Valtakunnallinen ajanvarausnumero: 046 7101073 Päihdeyhdyshenkilö voi tarvittaessa ottaa yhteyttä suoraan YTHS:n päihde- tai SORA-yhteyshenkilöön Päivi

		Raittiseen (etunimi.sukunimi@yths.fi)
Opetus- ja ohjaushenkilöstö	Jos herää huoli opiskelijan päihdekäytöstä, asian puheeksi ottaminen ja opiskelijan ohjaaminen eteenpäin tarvittaviin palveluihin Opiskelijan toimittaminen huumausainetestaukseen yhdessä päihdeyhdyshenkilön kanssa, mikäli kriteerit täyttyvät Poistaa opetusta häiritsevä tai epäasiallisesti käyttäytyvä opiskelija Jyväskylän yliopiston tiloista	Tarvittaessa apua opiskelijan poistamiseen amk:n tiloista saa toimitilan vahtimestareilta
Opiskelijajärjestöt (JYY ja ainejärjestöt) ja tutorointi	Päihdeettömän opiskelijakult- tuurin edistäminen Jos herää huoli opiskelijan päihdekäytöstä, asian puheeksi ottaminen ja opiskelijan ohjaaminen eteenpäin tarvittaviin palveluihin	
Dekaanin tai hänen valtuuttamansa henkilö	Huumausainetestaukseen lähettäminen	
Rehtori ja opetus- ja tutkimushenkilöstöön kuuluva sekä harjoittelun ohjaaja	Opetukseen osallistumisen epääminen	
Rehtori	Kirjallinen varoitus kurinpidollisena toimintana	
Yliopiston hallitus	Päätös opiskelijan määräaikaisesta erottamisesta kurinpidollisena toimenä	

Tämä dokumentti on allekirjoitettu sähköisesti JYU Sign-järjestelmällä
This document has been electronically signed using JYU Sign

Päiväys / Date: 24.06.2025 09:39:13 (UTC +0300)

Marja-Leena Laakso

Vararehtori

Organisaation varmentama (JYU-käyttäjätunnus)
Certified by organization (JYU user account)